

Zsidó vallás és kultúra 1

(BBN-HEB11-221, BBN-VAL11-131:4, BMA-VALD17-203.03,
BBV-202.04, BMVD-202.04)

Zsidó rítusok és zsinagógai liturgia (BBN-BIB-611)

12. Az élet ciklusa és az életszakaszokhoz köthető rítusok (2. rész).

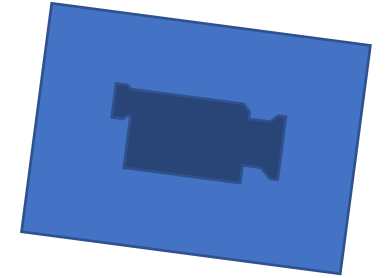
2021. 12. 09.

Biró Tamás

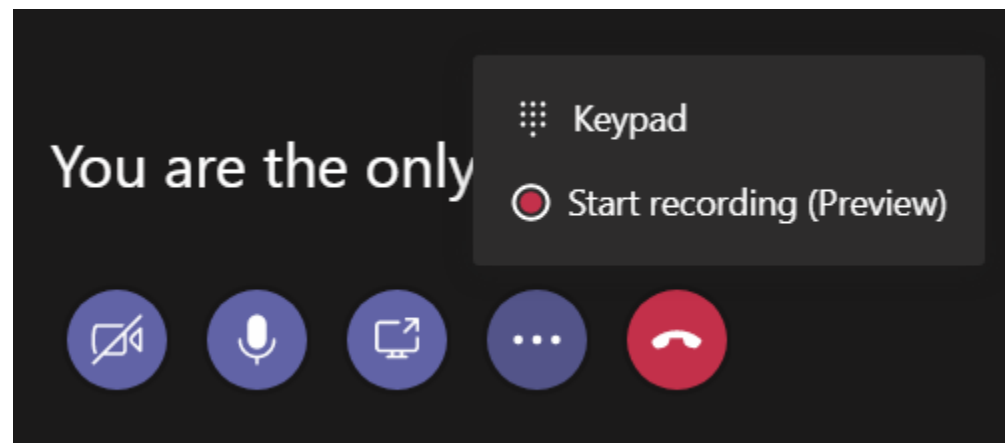
ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék, biro.tamas@btk.elte.hu

Figyelem, felvétel indul!

- Azok is meghallgathatják, akik nem tudnak részt venni a szinkron előadáson.
- Előadás visszahallgatható a vizsgára való készülés során.
- Kérem, aki nem szeretne látszódni a felvételen, az állítsa le a videóját, halkítsa le a mikrofonját. Aki nem így tesz, az beleegyezik abba, hogy felvétel készül róla.

ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék

Weboldal: <http://hebraisztika.elte.hu/site/>

- Keleti nyelvek és kultúrák alapszak, hebraisztika szakirány (BA)
- Hebraisztika MA
- Hebraisztika-judaisztika PhD
- Minorok:
 - Judaisztika diszciplináris minor
 - Hebraisztika diszciplináris minor
 - Bibliatudomány diszciplináris minor.

Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Department of Assyriology and Hebrew
Eötvös Loránd University

Judaisztikai Kutatócsoport
MTA TK Kisebbségkutató Intézet
Centre of Jewish Studies
Center for Social Sciences, Institute for Minority Studies

1088 Budapest, Múzeum krt. 4/F | Tel.: +36 (1) 411-6749 | email: ahf@btk.elte.hu

- Nyitólap Main page
- Hírek News
- General Information
- Assziriológia Assyriology
- Hebraisztika Jewish Studies
- HebraWiki Project
- Munkatársak Faculty&Staff
- Órák Courses
- Könyvtár Library
- Kiadványok Publications
- Cikkek Articles
- Iráttár Archives
- Kutatás Ongoing research
- Hasznos linkek Links
- Volt hallgatók Alumni
- Szakdolgozatok Theses

Látogatók 2005. szept. 1. óta / Visitors since 01/sept/2005: 373217

Interjú a Lendület-pályázat nyertesével: Niederreiter Zoltánnal

Praktikus dolgok:

- A kurzus honlapja: <http://birot.web.elte.hu/courses/2021-jiddiskajt1/>
<http://birot.web.elte.hu/jiddiskajt/> *(a félév végéig)*
- Teams csoport: *Crs 21-22-1 BBN-HEB11-221 01 Zsidó vallás és kultúra 1.*
- Biró Tamás: biro.tamas@btk.elte.hu
- Fogadóóra: *emailés egyeztetés alapján*
- Pótóra, ha sok óra elmaradna.

Vizsgaidőpontok!

*Neptunban iratkozzanak fel (vagy szóljanak nekem),
és a kvíz a vizsga napján megnyílik a Teamsben.*

Online kvíz:

- Dec. 16.
- Jan. 6.
- Jan. 20.

csütörtök,

10:00 – 11:30

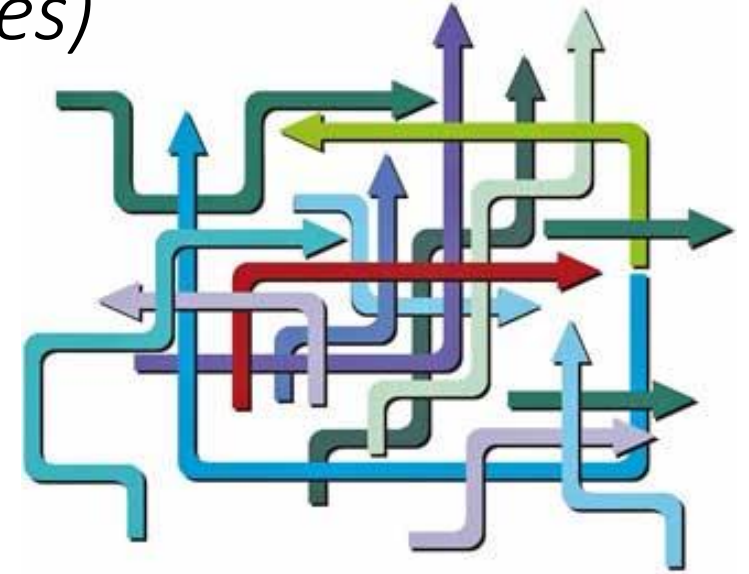
- 1. Látják-e a saját eredményüket,
látják-e a hibáikat?*
- 2. Ha kérdésük van egy hibával
kapcsolatban, bátran keressenek!*

Visszajelzés (és néhány kiegészítés)
a beadandóval kapcsolatban

Kérdések az eddigiekkel kapcsolatban?

A vallás mint rendszer (ismétlés)

- A vallás, mint „komplex rendszer”: pl.
 - Történeti *narratívák* (pl. mítoszok) és a *világkép* elemei (például istenek, démonok...) adják egyes **rítusok** „értelmét”, magyarázatát.
 - Etikai **normák** és vallási **törvények** eredetéről szóló *narratívák*.
 - **Szagrális épületek** és **szagrális tárgyak** **rítusokban** betöltött szerepe.
 - **Szagrális művészetek** a mitológiai *narratívák*ból veszik a tárgyukat.
 - **A vallási specialisták** (papok, sámánok, stb.) mint a **normák** és **rítusok** szakemberei, akik egyúttal vezetik a **vallási közösségeket**.

Életszakaszok

Misna, Avot 5:21 (= Pirké avot 5:24)

„Öt évesen a Tórához, tíz évesen a Misnához (!), tizenhárom évesen a parancsolatokhoz, tizenöt évesen a Talmudhoz, tizennyolc évesen a hüpe alá áll. Húszévesen a [betevő után] fut. Harmincévesen ereje teljében van. Negyvenévesen az értelem embere. Ötvenéves korában képes bölcs tanácsot adni. Hatvan az öregedés kora. Hetven az ősz hajé. Nyolcvan az aggkoré. Kilencven évesen görnyedten jár. A százéves mintha már nem is élne, és eltűnt volna a világból.”

Házassághoz köthető rítusok

Házasság

- Tórai házassági tilalmak ← tiltott nemi kapcsolatok (Lev 18)
- *Mamzer* מַמְזֵר: tiltott nemi kapcsolatból (pl. férjezett nő) fogant gyermek.
- Monogámia:
a hagyomány szerint rabbénu Gersom (11. század eleje) rendelete.
- Vegyesházasságok – mint probléma a modern korban
- Siddukh (שִׁדּוּךְ) – házasságközvetítés.
sadkhan / sadkhen (שֹׁדֵקָן) – házasságközvetítő.
- Eljegyzés (jidd. *vort*): tányértörés, feltételek (תְּנֵינִים), hozomány.

Esküvő

- Az esküvő előtt: vőlegényt felhívják a tórához (*aufruf* אויפרוף).
menyasszony mikvébe megy.
- Kabbalat panim: a vendégek fogadása
- Badekn („bedekkolás”): a menyasszony befátyolozása
- Hüppe / hupa (הופה \ הַפָּה): esküvői baldachin
menyasszony hét kört tesz a vőlegény körül.

Esküvő: a hüpe alatt

1. Eruszin (אֶרֶזִין), kidusin (קִידוּשִׁין \ קִדּוּשִׁין): „eljegyzés”
 - Első pohár bor. Két kóser tanú jelentősége.
 - Gyűrűhúzás: „*íme, el vagy nekem jegyezve Mózes és Izrael törvényei szerint.*”
 - *Ketuba* (כְּתוּבָה): házasságlevél. Előtte aláírják. Hüppe alatt felolvassák.
2. Niszuin (נִשׁוּאִין \ נִישׁוּאִין): „esküvő”
 - Második pohár borra hét áldás. Pohártörés, *mazl tov!*-felkiáltás.
 - Jihud יִהוּד: ifjú pár elvonul (tanúk), kettesben a házasság elhálása (helyett).
 - „Hét áldás” (seva berakhot שְׁבַע בְּרָכוֹת): a lakodalmon (szeuda סְעוּדָה), majd egy hétig még *seva brakhot*.

Házasságlevél: כתובה \ כֵּתוּבָה

- Arámi nyelvű hagyományos szöveg.
- Két tanú aláírja.

<https://www.youtube.com/watch?v=HBthec4v30Q>

The Jewish Wedding Video

„Családi tisztaság” *tohorat mispaha*

- Nidda (נִידָה \ נִדָּה): rituális tisztátalanság (elsősorban: menstruációs)
- Mikve (מִקְוֵה): rituális fürdő (Lev. 11-17, különösen: Lev. 15, 19-32).

Válás

(לֹא עָלֵינוּ *lajálenu* 'ne ránk, nekünk')

- gerusin (גֵּרוּשִׁין) get (גֵּט): válólevél
- aguna (עֲגוּנָה): „megkötött” feleség
- Jibbum (יִבּוּם, sógorházasság, levirátus) és halica (חֵלְיָצָה): Deut 25,5-10.

Halálhoz köthető rítusok

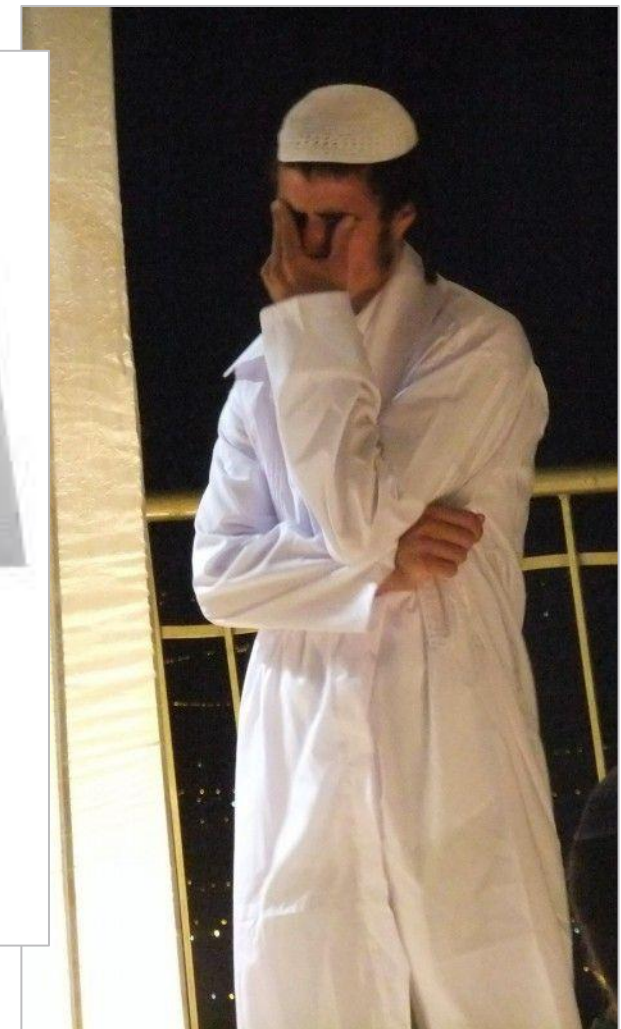
Beteg, haldokló

- beteglátogatás (ביקור חולים *bikkur holim*)
- רפואה שלמה! *Refua selema!* ('teljes gyógyulást')
- „Négy dolog változtatja meg a végzetet:
Jótékonyság, imádkozás, a név megváltoztatása
és a tettek megváltoztatása.” (b Ros hasana 16b)
- Bűnvallás a halálos ágyon
- Áldás (*berakha*) rossz hír hallatán, például haláleset alkalmával:
ברוך דין האמת *Barukh dajan ha-emet* – „Áldott az igazságos bíró”

Halál

A halott körüli feladatok:

- a halott méltósága (*kevod ha-mét*)
- őrzés (virrasztás)
- halottmosdatás, tohora (טהרה)
- Kitli (halotti köpeny), takhrikhim
- Hevra Kadisa: szent egylet
- Temetés még aznap (ha lehet)

Kitlibe öltöznek hagyományosan:

- jom kippurkor
- széderestén
- esküvőn is.

Halál és gyász

- Temetés:
קריעה keria – a ruha „megszaggatása” (bevágása)
- Gyász
- A gyász fokozatai:
 1. Temetésig.
 2. Siva/süve: 7 nap (sivát/süvét ülni).
 3. Slosim: 30 nap.
 4. 1 év (11 hónap).
- Kaddis-mondás: gyászolók kaddisa.
- Sírkőállítás (M.o.: első jarcajt körül).
- *Jahrzeit / jorcájt* (halálozási évforduló) és *jizkor / mazkir* (évente 4x).

Temetőlátogatás

- Kavics / kő elhelyezése
- A végén: kézmosás, fűtépés
- Zarándoklat
(kéver avot / kéver óvesz 'atyák sírjai'):
kvitli, mécses
- A sírhely megváltása örökre szól. Exhumálás kérdése.

Temető

Temető: bét ha-hajjim (Jes. 26,19) / bét ha-olam

- szertartási épület / cidduk ha-din
- Derekh / ezrat kohanim: kohániták sora külön (rituális tisztaság miatt)
- Rabbi-sor, gyereksírok. *Lehavdil*: öngyilkosok temetése.
- Ohel ('sátor, hajlék')

Feladat a következő hétre

Feladat a következő hétre

- Holnap reggelig felkerül a Teamsbe.
- Max. 10 pont = a félév végi jegy 5%-a.
- Leadás a Teamsen belül.
- Határidő: december 15., szerda éjfél (23:59).

Viszlát jövő csütörtökön!